

Uppföljnings- indikatorer för de språkliga rättigheterna

Inom justitieministeriet har man utveckla ett verktyg av uppföljningsindikatorer för de språkliga rättigheterna för att följa upp utvecklingstrender för tillämpningen av de språkliga rättigheterna.

Indikatorerna kan tillämpas på finsk- och svenskspråkiga, samiskspråkiga och teckenspråkiga samt i mån av möjlighet även på andra språkgrupper. Indikatorerna kan utnyttjas i uppföljningen av de språkliga rättigheterna och den nationella språkpolitiken samt som olika aktörers verktyg i beslutsfattande som hänför sig till språkpolitik.

Indikatorerna baserar sig på FN:s indikatorer för mänskliga rättigheter som består av tre delar:

Strukturella indikatorer som beskriver de struktur som stödjer förverkligande av de språkliga rättigheterna

Processindikatorer som tar i beaktande de processerna som främjar de språkliga rättigheterna

Slutresultatsindikatorer som följer hur de språkliga rättigheterna tillgodoses ur individens och samfundets synvinkel.

Utgivare

Justitieministeriet
www.justitieministeriet.fi

Publikationens titel

Uppföljningsindikatorer för de språkliga rättigheterna

Publikationsseriens namn och nummer

Justitieministeriets publikation 41/2018

Diarienummer/Projektnummer

4/58/2018

ISSN 1798-7067

ISBN 978-952-259-713-7

Författare

Panu Artemjeff, Vava Lunabba
Enheten för demokrati, språk och grundläggande rättigheter

Grafisk design

Minsu Kuusisto

Nyckelord

Språkliga rättigheter, nationalspråkstrategi, nationalspråk, samiska språk, teckenspråk

Inledning

I nationalspråksstrategin¹ som godkändes av Statsrådet 2012 ställde man som mål att definiera indikatorer för språkliga rättigheter med vilka man kan följa upp utvecklingsutsikterna när det gäller att tillgodose de språkliga rättigheterna och skapa en livskraftig tvåspråkighet. Indikatorerna ska beakta olika språkgruppers erfarenheter av hur de språkliga rättigheterna tillgodoses.² I november 2017 publicerades handlingsplanen för nationalspråksstrategin som presenterar och konkretiserar de åtgärder som ska vidtas för att uppnå de långsiktiga målen för nationalspråksstrategin. En av åtgärderna är att utveckla och etablera indikatorer för uppföljning av de språkliga rättigheterna.³ Även i språklagens motiveringar efterlyses ett uppföljningssystem som kan stöda beredningen av regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen (språkberättelse).⁴

I enlighet med nationalspråksstrategins handlingsplan inledde justitiedepartementets enhet för demokrati, språk och grundläggande rättigheter hösten 2017 en beredning av uppföljningsindikatorer för de språkliga rättigheterna. Under processens gång har man kartlagt nationella och internationella

informationskällor som hänför sig till uppföljningen av språkliga rättigheter samt god praxis i arbetet med indikatorer. Samfund, intressentgrupper och experter på området som representerar olika språkgrupper har gjorts delaktiga i beredningen.⁵

Nedan presenteras ett uppföljningssystem som består av uppföljningsindikatorer för de språkliga rättigheterna. Indikatorerna kan tillämpas på finsk- och svenskspråkiga, samiskspråkiga och teckenspråkiga samt i mån av möjlighet även på andra språkgrupper. Indikatorerna kan utnyttjas i uppföljningen av de språkliga rättigheterna och den nationella språkpolitiken samt som olika aktörers verktyg i beslutsfattande som hänför sig till språkpolitik. Indikatorsystemet kan också användas i regeringens periodiska rapportering om internationella och regionala människorättskonventioner samt i svaren på begäran om information från andra människorättsmekanismer.⁶ Arbetet med indikatorerna kommer att fortsätta då man får praktiska erfarenheter av de nu föreslagna indikatorerna och om deras lämplighet i mätningen av hur de språkliga rättigheterna tillgodoses.

Uppföljningen av språkliga rättigheter

Inom sina respektive verksamhetsområden övervakar varje myndighet hur de språkliga rättigheterna tillgodoses. Målet är att på det här sättet garantera att särdragen i olika sektorer beaktas på ett tillräckligt sätt då de språkliga rättigheterna ska tillgodoses.⁷

Till justitieministeriets uppgifter hör att följa verkställigheten och tillämpningen av språklagen.⁸ Ett centralt uppföljningsinstrument för de språkliga rättigheterna är regeringens språkberättelse som lämnas till riksdagen varje valperiod. Språkberättelsen har överlämnats till riksdagen åren 2006, 2009, 2013 och 2017. I språkberättelsen behandlas tillämpningen av språklagstiftningen och genomförandet av den, språkförhållandena i landet och de i Finland rådande trenderna kring språkförhållandena. Vid behov lyfter språkberättelsen fram brister och utvecklingsbehov.⁹

I samband med beredningen av språkberättelsen samlar man omfattande information om tillgodosendandet av de språkliga rättigheterna bland annat med hjälp av språk- och sambarometern och andra utredningar, och olika språkgrupper och centrala experter inom området hörs i stor utsträckning. Information som samlats in i samband med språkberättelserna är också en naturlig utgångspunkt med tanke på utvecklingen av ett uppföljningssystem för språkliga rättigheter.

Förutsättningarna för ett uppföljningssystem av god kvalitet är en omfattande informationsinsamling, analysering av resultat och publicering av resultat som sker regelbundet, långsiktigt och systematiskt.¹⁰

Utgångspunkter för arbetet med indikatorerna

Med hjälp av uppföljningssystemet för de språkliga rättigheterna lyfter man fram utvecklingstrender, motstridigheter mellan lagen och verkligheten samt överlag andra olägenheter som gäller tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna.¹¹

Utvecklingen av ett fungerande uppföljningssystem förutsätter indikatorer som visar vissa trender och förändringar i tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna. Med indikatorer som identifierats försöker man mäta och förklara invecklade samhälleliga fenomen på ett förenklat sätt.¹² Indikatorerna används för att beskriva genomslagskraften och förändringen som sker i relation till målet som i detta sammanhang är att de språkliga rättigheterna tillgodoses.

De språkliga rättigheterna är grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter och av denna anledning har man då man skapat de språkliga indikatorerna utnyttjat den modell för indikatorer för mänskliga rättigheter som utvecklats inom ramen för FN. FN:s indikatormodell¹³ består av tre olika delområden (struktur, process och slutresultat) som beskriver förändringar som sker i lagstiftningen, politiken och tillgodoseendet av individens rättigheter och erfarenheter.

Enligt definitionen i FN:s modell för indikatorer för mänskliga rättigheter:

 De strukturella indikatorerna ska fastställa de rättsliga och politiska instrument och administrativa strukturer som är nödvändiga för rättigheterna som ska följas upp. Dessa strukturer bildar den rättsliga och administrativa ramen för tillgodoseendet av rättigheterna. De strukturella indikatorerna beskriver på makronivå hur tillgodoseendet av vissa rättigheter har tryggats genom lagstiftningen, internationella konventioner och andra bindande förpliktelser.

 Processindikatorerna ska å sin sida beskriva på vilket sätt statens styrningsinstrument påverkar tillgodoseendet av rättigheterna som ska följas upp. Med dessa indikatorer följer man bland annat vilka åtgärder som vidtas av staten för att tillgodose rättigheterna i fråga och hur man med olika program och strategier främjar tillgodoseendet av rättigheter.

 Med hjälp av **slutresultatsindikatorerna** beskrivs hur rättigheterna som ska följas upp i praktiken har tillgodosetts ur individens och den språkliga gemenskapens synvinkel och granskas erfarenheter som rör dessa på individnivå. Dessa indikatorer reflekterar hur viktigt det är att bedöma tillgodoseendet av rättigheterna ur individens och samfundens synvinkel.¹⁴

Då man tillämpar FN:s modell för indikatorer för mänskliga rättigheter ska man därtill fästa vikt vid följande ståndpunkter:

- Mäter man hur rättigheter tillgodoses för rättsinnehavare eller hur myndigheterna iakttar människorättsförpliktelser?
- Hur ska valet av eventuella indikatorer göras organiserat, på ett konsekvent och transparent sätt?
- Hur många indikatorer krävs för att utvärdera genomförandet av mänskliga rättigheter?¹⁵

Dessa ovan nämnda ståndpunkter har beaktats i såväl planeringen av processen som då uppföljningsindikatorer för språkliga rättigheter har fastställts.

Vilka är indikatorerna för uppföljning av de språkliga rättigheterna?

Uppföljningsindikatorerna för språkliga rättigheter granskar strukturer, processer och praxis i anslutning till tillgodo-seendet av språkliga rättigheter och språkpolitik för att på individ- och samfundsnivå mäta hur de språkliga rättigheterna tillgodoses.

Då FN:s modell för mänskliga rättigheter tillämpas kan indikatorerna för uppföljning av de språkliga rättigheterna presenteras på följande sätt:

Strukturer som stödjer de språkliga rättigheterna

🏛️ Med de **strukturella indikatorerna** följer man upp bestämmelser som tryggar de språkliga rättigheterna i den nationella lagstiftningen och i internationella konventioner. Förutom lagstiftningen granskar man språkgruppernas påverkningsmöjligheter i beredningen av bestämmelser och andra projekt, rättsmedel som hänför sig till tillgodo-seendet av språkliga rättigheter (bland annat laglighetsövervakning och medel för sökande av ändring) samt användningen av dessa.

Främjandet av språkliga rättigheter

👥 Med **processindikatorerna** granskar man hur de språkliga rättigheterna tillgodoses i samhället i praktiken. Med indikatorerna följer man upp hur språkgrupperna beaktas i regerings-

programmen, centrala strategier och verksamhetsprogram. Även statens resurser som riktats till språkgrupper granskas mera ingående.

Erfarenheter av språkliga rättigheter

😊😊 Med hjälp av **slutresultatsindikatorerna** följer man upp hur de språkliga rättigheterna tillgodoses ur individens och samfundets synvinkel. Målsättningen är att uppfatta vilket slags språkklimat som råder i Finland och i synnerhet att undersöka frågan med avseende på språkgruppernas erfarenheter. Man undersöker individens egna erfarenheter av hur de språkliga rättigheterna tillgodoses i den egna vardagen och erfarenheterna av samhällelig delaktighet samt den diskriminering och de trakasserier språkgrupperna upplevt.

För varje indikatorområde (struktur-, process- och slutresultatsindikator) har man strävat efter att identifiera centrala uppföljningsobjekt med tanke på de språkliga rättigheterna.

Dessa uppföljningsobjekt bildar indikatorerna för uppföljning av språkliga rättigheter, och själva uppföljningssystemet för de språkliga rättigheterna. När det gäller de indikatorer som identifierats har man definierat frågor som mera ingående beskriver vad som mäts och följs upp med dem. Från alla centrala delområden kunde man inte skapa beskrivande indikatorer, till exempel frågor angående språkundervisning och utbildning överlag lämnas utanför, men arbetet med dessa områden kommer att fortsättas i senare skede. För mätning av uppföljningsobjekten har man identifierat såväl kommande behov som redan befintliga informationskällor för uppgiftsinsamling. Målet är att finna indikatorer som man kan använda för att följa upp och mäta förändringar som sker i utvecklingen. En del av indikatorerna är dock kvalitativa och de förutsätter tolkning för att kunna upptäcka och verifiera trender och utvecklingsförlopp. Tolkningen och analyseringen av indikatorernas resultat bör ske först i det skedet då uppgifterna som rör dem har samlats in.

Strukturer som stödjer de språkliga rättigheterna

☞ Strukturella indikatorer

Indikator (uppföljningsobjekt)	Frågor som ska undersökas	Exempel på informationskällor
1.1. Säkerställandet av språkliga rättigheter i lagstiftningen	<ul style="list-style-type: none"> Vilka förändringar har skett i lagstiftningen om språkliga rättigheter? 	Utlåtande.fi Edilex, Finlex, Projektfönstret
1.2. Konsekvenserna av förändringar inom förvaltningen för språkgrupperna	<ul style="list-style-type: none"> Har det skett några administrativa förändringar som har konsekvenser för de språkliga rättigheterna? Beaktas olika språkgrupper då man överför olika myndigheters funktioner? Tillgodoses rätten att använda det egna språket, finska eller svenska, vid nya myndigheter? 	Uppföljningsrapporter som riksdagen förutsätter om hur de språkliga rättigheterna tillgodoses efter administrativa förändringar.
1.3. Beaktandet av språkgrupperna i beredningen av bestämmelser och andra projekt samt bedömningen av språkliga konsekvenser	<ul style="list-style-type: none"> I hur stor utsträckning görs bedömningar av språkliga konsekvenser i lagprojekt? I hur stor utsträckning behandlas bedömningar av språkliga konsekvenser i rådet för bedömning av lagstiftningen? I hur stor utsträckning framställs begäranden om utlåtande på svenska och samiska på webbplatsen utlåtande.fi? Vilka material i begärandena om utlåtande finns tillgängliga på något annat språk än finska? 	Årsberättelser från Rådet för bedömning av lagstiftningen Utlåtande.fi VAHVA Finlex
1.4. Språkgruppernas möjligheter att påverka	<ul style="list-style-type: none"> Hur många utlåtanden lämnar Svenska Finlands folkting, Sametinget, delegationen för språkårenden, delegationen för etniska relationer, Finlands Dövas Förbund rf. och andra aktörer som representerar olika språkgrupper? 	Utlåtande.fi VAHVA Enkät om påverkningsmöjligheter till språkgrupperna.

	<ul style="list-style-type: none"> Hur upplever aktörerna som främjar språkliga rättigheter (Svenska Finlands folkting, Sametinget, Finlands Dövas Förbund rf, Finlandssvenska teckenspråkiga rf.) att påverkningsmöjligheterna förverkligas? Hur fullgörs sametingslagens förhandlingsplikt i frågor som gäller samiska språket? Har språkgrupperna erbjudits möjlighet att delta i regeringens periodiska rapportering om genomförandet av internationella och regionala människorättskonventioner och i uppföljningen av genomförandet av förpliktelserna? 	<p>Årsöversikt av delegationen för språkårenden, verksamhetsberättelse för delegationen för etniska relationer, verksamhetsberättelse för Sametinget (Sametingets berättelse), årsberättelser från Svenska Finlands Folkting, Finlands Dövas Förbunds årsbok</p> <p>Lagen om Svenska Finlands folkting (1331/2003) 1 §</p> <p>Enkät till aktörer som företräder olika språkgrupper om påverkningsmöjligheter</p> <p>Sametingslagen (974/1995) 9 §</p> <p>Utrikesministeriet</p>
1.5 Rättsmedel för tillgodosende av de språkliga rättigheterna: Laglighetsövervakning och sökande av ändring	<ul style="list-style-type: none"> I hur stor utsträckning och i vilka frågor erhåller de högsta laglighetsövervakarna och diskrimineringsombudsmannen klagomål och besvär i språkårenden? 	<p>Årsböcker från riksdagens justitieombudsman, årsböcker från justitiekanslern i statsrådet, diskrimineringsombudsmannens årsberättelser</p> <p>Domar i språkbaserad diskriminering, skadeståndsdomar, gottgörelsedomar</p>
1.6 Tillämpning av rekommendationer som Finland getts av övervakningsorgan för internationella och regionala människorättskonventioner och andra människorättsmekanismer på nationell nivå	<ul style="list-style-type: none"> Hur beaktas språkliga rättigheter i regeringens periodiska rapporter om genomförandet av internationella och regionala människorättskonventioner? Reagerar man i tillräcklig utsträckning på alla övervakningsorgans och andra människorättsmekanismer rekommendationer till Finland för att skydda och främja språkliga rättigheter, inklusive konsekvensbedömningar av lagstiftningsprojekt och andra projekt? 	Utrikesministeriet

Främjande av språkliga rättigheter

Processindikatorer

Indikator (uppföljningsobjekt)	Frågor som ska undersökas	Exempel på informationskällor
2.1 Beaktandet av språkgrupperna i statsbudgeten	<ul style="list-style-type: none"> Hur fördelar sig statsandelar mellan språkgrupp (tvåspråkiga kommuners statsandel, främmandespråkskoefficient Svenska Finlands Folkting, Sametinget, allmänbildande utbildning och småbarnspedagogisk verksamhet?) Hur beviljas följande språkgrupper statens understöd för produktion av medieinnehåll på eget språk: svenska, samiska, karelska och rommani samt teckenspråk? Vilka är de statliga understöd i budgetpropositionen som beviljas utifrån 31 § i samespråkslagen? Kostnaderna för tolkningstjänster som ordnas av Folkpensionsanstalten? 	<p>Statsandel till kommunerna för ordnande av basservice (mom. 29.30.90)</p> <p>Statsunderstöd för att säkerställa social- och hälsovårdstjänster på samiska (mom. 33.60.36)</p> <p>Utbildningsstyrelsens omkostnader (mom. 29.01.02 och 22, läromaterial)</p> <p>Vissa understöd (mom. 29.50)</p> <p>Vissa understöd som föransleds av asylsökande och invandrare (mom. 29.53)</p> <p>Allmänbildande utbildning och småbarnspedagogisk verksamhet (mom. 29.10.01)</p> <p>Statsunderstöd för organisationer (mom. 29.10.51)</p> <p>Omkostnader för statlig yrkesutbildning (mom. 29.20.01)</p> <p>Statens budgetpropositioner, Tilläggsbudgeter, Årliga budgetöversikter</p> <p>Lag om statsandel för kommunal basservice (1704/2009) 9, 10 §,</p> <p>Lagen om tolkningstjänst för handikappade personer (133/ 2010) 11, 12 §</p>

		<p>Lagen om Svenska Finlands folkting (1331/2003) 11 § (Statens budgetspropositioner mom. 29.01.50)</p> <p>Samiska språklagen (1086/2003) 31 §</p> <p>Statsrådets förordning om stöd för tidningspressen (389/2008)</p> <p>Sametingslag (974/1995) 4 §</p> <p>Statsunderstöd för att säkerställa social- och hälsovårdstjänster på samiska</p> <p>Statens budgetspropositioner (mom. 33.60.36)</p> <p>Finansministeriet</p>
2.2 Språkgrupperna i regeringsprogrammen, spetsprojekten samt i andra språkpolitiska program	<ul style="list-style-type: none"> Hur beaktas olika språkgrupper i regeringsprogrammen och i spetsprojekten? I hur stor utsträckning pågår det stimulandsprojekt för språk, språkpolitiska program eller andra motsvarande program? 	<p>Regeringsprogram, politik- och åtgärdsprogram</p>
2.3 Språkens synlighet i det medieinnehåll myndigheterna producerar	<ul style="list-style-type: none"> Hur stödjer Rundradion bevarandet av det finländska kulturarvet, tolerans, jämlikhet, jämställdhet och kulturell mångfald i sin verksamhet samt sörjer för programutbud även för minoriteter och specialgrupper? Språkversioner av myndigheternas webbplats och e-tjänster: (fi, sve, samiska, övriga språk) Hur informerar man på andra språk än finska i statsförvaltningen? 	<p>Lagen om Rundradion Ab (1380/1993) 6, 7, 12 b §</p> <p>Rundradions verksamhetsberättelse till riksdagen, Rundradions berättelse till kommunikationsverket</p> <p>Lagen om tillhandahållande av digitala tjänster (RP 60/2018 rd)</p> <p>Myndigheternas information om tjänster på olika språk</p> <p>Enkäter om användningen av JHS rekommendationerna: JHS rekommendation 173 (v. 1.2/15.5.2018)</p> <p>Årliga enkäter till ministeriernas kommunikationsdirektörer</p>

Erfarenheter av språkliga rättigheter

☹️ Slutresultatsindikatorer

Indikator (uppföljningsobjekt)	Frågor som ska undersökas	Exempel på informationskällor
3.1 Medvetenhet om och erfarenheter av språkliga rättigheter	<ul style="list-style-type: none"> Känner rättsinnehavarna till sina språkliga rättigheter och de förpliktelser som uppkommer av dessa? Hur upplever personerna att de språkliga rättigheterna tillgodoses av olika myndigheter (kvalitet)? Är alla centrala myndigheter och språkgrupper medvetna om innehållet i rekommendationer som internationella övervakningsorgan för människorättskonventioner och andra människorättsmekanismer utfärdat för Finland och följderna av genomförandet av dem? 	Kommunernas språkstrategier, sjukvårdsdistriktens språkstrategier och kundenkäter, Språk- och Samebarometrarna, barometern för de grundläggande rättigheterna, andra utredningar och undersökningar i frågan
3.2 Språkklimat som språkgrupperna upplever	<ul style="list-style-type: none"> Vilka attityder möter språkgrupperna? Erfarenheter av diskriminering och trakasserier baserat på språk? Vilka slags erfarenheter har språkgrupperna av tillgången till service på det egna språket? 	Språkbarometern, Samebarometern, Barometern för grundläggande rättigheter, Utredningar om hatretorik, hatpropaganda och undersökningar som gäller diskriminering, Institutet för hälsa och välfärds skolhälsoundersökning, Migrationsbarometern, Statistikcentralens arbetsmiljöundersökning, Situationstesttjänster

		Polisens och åklagarens statistik, Jämställdhetsombudsmannens årsberättelser och avgöranden, Riksdagens justitieombudsmans avgöranden, Statsrådets justitiekanslers avgöranden, Jämställdhetsombudsmannens avgöranden
3.3 Språkgruppernas erfarenheter av delaktighet	<ul style="list-style-type: none"> Hur upplever språkgrupperna möjligheten att delta i det samhälleliga beslutsfattandet och i politiken som gäller språkliga rättigheter? 	Språk- och Samebarometern, Demokrati indikatorer, Barometern för grundläggande rättigheter
3.4 Användningen och genomförandet av tolktjänster	<ul style="list-style-type: none"> Hur upplever de teckenspråkiga att tolktjänsterna fungerar och tillgängligheten till dem? 	Folkpensionsanstalten Finlands dövas förbunds årsbok

Att upprätta och införa uppföljningssystemet

Att införa de ovan beskrivna uppföljningsindikatorerna för språkliga rättigheter och upprätta ett uppföljningssystem kommer att ske stegvis.

Uppföljningssystemet byggs upp enligt följande:

1. Närmare kartläggning av befintliga informationskällor med avseende på de olika indikatorernas (struktur, process, slutresultatsindikatorer) delområden och identifiering av bristfälliga informationskällor.
2. Harmonisering av Språkbarometerns och Samebarometerns frågebatteri med språkindikatorerna.
3. Utförande av nödvändiga utredningar och enkäter i bristfälliga helheter, såsom till exempel om språkgrupperns påverkningsmöjligheter och medieinnehåll som myndigheter producerar.
4. Skapande av en publiceringsplattform för insamlande av indikatoruppgifter där informationen och materialet är fritt tillgängligt.
5. Tillämpandet av indikatorer och insamlingen av uppgifter inleds. Indikatorerna uppdateras efter behov, till exempel i frågor kring språkundervisning och utbildning överlag.

Litteraturförteckning

¹ Nationalspråksstrategin, Statsrådets publikation 4/2012.

² Nationalspråksstrategin, s. 42.

³ Handlingsplan för nationalspråksstrategin, justitieministeriet 13/2017, s. 17.

⁴ RP 92/2002 rd, s. 98.

⁵ Den 19 januari 2017 ordnade justitieministeriet en workshop om indikatorer för uppföljning av de språkliga rättigheterna i Ständerhuset. I evenemanget deltog bl.a. Delegationen för etniska relationer, delegationen för språkärenden, Sametinget, Svenska Finlands Folkting, Finlands Dövas Förbund rf, Föreningen Finlands Dövblinda rf, Finlandssvenska teckenspråkiga r.f. diskrimineringsombudsmannen och nationalspråksnätverket. Delegationen för språkärenden och nationalspråksnätverket har hörts om indikatorernas beredning också under våren 2018.

⁶ Den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (FördrS 23/1998), Ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter (FördrS 2/1998), FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

⁷ 36 § i språklagen (423/2003).

⁸ 24 § i justitieministeriets förordning om justitieministeriets arbetsordning (833/2016), 36 § i språklagen.

⁹ 37 §, 36 § i språklagen. RP 92/2002 rd, s. 97-98. 11 § i statsrådets förordning om verkställigheten av språklagen (433/2004).

¹⁰ Kotoutumisen seurantajärjestelmän kehittäminen Helsingin kaupungilla (Utveckling av ett system för att följa integrationen), Pasi Saukkonen, Helsingfors stadskanslis forskningsöversikt 2017/2, s.10.

¹¹ RP 92/2002 rd, s. 98.

¹² Ihmisoikeusindikaattorien käyttäminen Suomen perus- ja ihmisoikeus- tilanteen seurantaan, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisu 36/2016, s. 8-9.

¹³ Human Rights Indicators in Development, An Introduction. Siobhán McInerney-Lankford, Hans-Otto Sano. A World Bank study, 2010. s. 18-19.

¹⁴ Human Rights Indicators in Development, An Introduction. Siobhán McInerney-Lankford, Hans-Otto Sano. A World Bank study, 2010. s. 18-19.

¹⁵ United Nations, Office of the High Commissioner for the Human Rights (OHCHR 2012). Human Rights Indicators: A guide to Measurement and Implementation, s. 27-30. Ihmisoikeusindikaattorien käyttäminen Suomen perus- ja ihmisoikeustilanteen seurantaan, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisu 36/2016, s. 125-126.

**På justitieministeriets webbplats finns
mer information om språkliga rättigheter:**
www.oikeusministerio.fi/sv/sprakliga-rattigheter

Kontakt:
kieliasiat-sprakarenden.om@om.fi

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET
